

Kétszáz éve – 1791. december 5-én – halt meg

Wolfgang Amadeus Mozart

Mozart halála – részletek a breviáriumból

F. X. Niemetschek emlékezése

Már Prágában is állandóan betegeskedett és gyógyszerekkel élt Mozart; színe sápadt volt, s arcvonásai szomorúak, bár vidámsága, humora még gyakran felcsillant barátainak társaságában. Mikor baráti körétől elbúcsúzott, mélyen elszoromodott és könnyek gyűltek a szemébe. Úgy látszik, a közelgő vég előérzete nehezédett hangulatára; hisz már akkoriban magában hordozta a betegség csíráját, amely nem sokkal később elragadta őt.

(Niemetschek: Mozart)

Nissen Mozart-életrajzából, Konstanz Mozart emlékezése alapján

Halálos betegsége – attól fogva, hogy ágyának dőlt – tizenöt napig tartott. Azzal kezdődött, hogy keze-lába megdagadt, s majdnem teljesen mozgásképtelen lett; ezt később hirtelen hányás követte. A betegséget heveny forróláznak mondták. A halála előtti utolsó két óra kivételével mindvégig teljesen eszméletlenül maradt; közelgő halálának előérzete, s szomorúsága, hogy feleségét és gyermekeit gondoskodás nélkül kell magukra hagynia, megháromszorozta szenvedését. Van Swieten báró rögtön halála után eljött, hogy az özvegygel megossa fájdalmát, aki elhunyt férjének ágyába feküdt, hogy megkapja a fertőzést és vele együtt haljon meg. Hogy teljesen át ne engedje magát kétségbeesésének, Bauernfeld úrhoz, Schikaneder társához vitték, később pedig Goldhann úrhoz.

(Nissen: Mozart)

Sophie Haibl, Mozart sógornőjének emlékezése

Amint beteg lett, hálóinget varrtunk neki, amit előről ráhúzhatunk, mert megdagadt tagjaival nem tudott megfordulni. Nem sejtettük, milyen súlyosan beteg: vattázott hálóköpenyt is készítettünk neki, arra az időre gondolva, mikor majd újból felkel. Halás örömmel fogadta. Naponta meglátogattam. Egy alkalommal így szólt hozzám: „mondja meg a mamának, hogy egész jól vagyok, s még a héten eljövök, hogy szerencsét kívánjak névnepjára”. Így másnap nem siettem, s csak estefelé mentem el. Nagyon megijedtem, mikor nővérem, nehezen mérsékelve kétségbeesését, ezzel fogadott az ajtóban: „Hála Istennek, csakhogy itt vagy! Ma éjjel olyan rosszul volt, hogy azt hittem, már nem éri meg a mai napot. Ha ma is így lesz, meghal az éjszaka! Nézz csak be hozzá, hogy mi van vele.”

Amikor ágyához közeledtem, így szólt hozzám: „Jó, hogy itt van: ma este maradjon mellettem, látnia kell, amint meghalok.” Erőt vettem magamon, s le akartam beszélni erről. De azt válaszolta: „A halál íze már a nyelvemen van; érzem. S ki fog drága Konstanzám mellett állni, ha nem marad itt?”

Csak egy pillanatra szaladtam haza anyámhoz, akinek megígértem, hogy értesítem, különben azt hitte volna, hogy valami szerencsétlenség történt. Amikor vígasztalhatatlan nővéremhez visszaérkeztem, Süßmayr volt Mozart ágyánál. A takarón a Requiem feküdt, s Mozart azt magyarázta, hogyan kell befejezni halála után (...) Mikor orvosa, dr. Closset eljött, hideg borogatást rendelt forró homlokára; ez olyan megrázkódtatást okozott Mozartnak, hogy haláláig nem tért többé magához. Utoljára még a Requiem üstdob-ütéseit akarta ajkaival kifejezni, orcái felfúvódtak.

Halála után megjelent Müller, gipszkabinett tulajdonosa (voltaképpen Deym gróf) és a sápadt halott arcáról gipszlenomatot készített. Nővérem térdre borult, hogy imádkozzék. Nem tudott megválni férjétől, bárhogy kérleltem is. Ha még szaporítani lehetett volna fájdalmát, azzal tették, hogy

ezután a borzalmas éjszaka után másnap seregestől jöttek az emberek és hangosan siránkoztak, jajveszékeltek körülötte (...) A papok vonakodtak eljönni, hogy feladják az utolsó kenetet, mert a beteg nem maga hívatta őket.

(Nissen: Mozart)

Maria Anna Mozart: Adatok...

...Bécsből kapott hírek szerint 1791. december 5-én, 55 perccel éjjel után heveny forrólázban halt meg.

(Nottebohm: Mozartiana)

A halotti anyakönyv kivonata

Alulírott tanúsítom a Szent István-plébánia halotti anyakönyvéből (1791. év, 173. főlíó), hogy a tekintetes Wolfgang Amadeus Mozart úr cs. és kir. karnagy és kamarakomponista, katolikus vallású, 36 éves, városunkban (Rauhensteingasse) 970. sz. alatt ezerhétszázkilencvenegy december ötödikén (1791. december 5.) heveny forrólázban meghalt, és a Szent István főplébániától a Szt. Marx-temetőbe keresztény katolikus szertartás szerint eltemették.

Az okmány hitelül ezt a halotti anyakönyvi kivonatot saját kezűleg írtam alá, s láttam el a plébánia pecsétjével.

Bécs, Szent István főplébánia, 1847. június 16.

Vincentius Barfus, konzisztórium tanácsos

(Albert: Mozart)

Joseph Deiner emlékezése

(...) Mozart holttestét december 6-án, délután 3 órakor szentelték be a Szent István templomban, de nem a belső templomban, hanem a templom északi oldalán, a kereszt-hajóban, ahol a Kapisztrán-kápolna van. A temetés harmadosztályú volt, 8 forint 36 krajcárért; halottaskocsi ezenkívül 3 forintba került.

Mozart halálának éjszakája sötét és viharos volt; a beszélgetéskor is rákezdett a viharos, rossz idő. Havas eső esett, mintha a természet is haragudott volna a nagy zeneszerző kortársaira, akik csak nagyon kevesen jelentek meg a temetésén. Mozart felesége nem volt ott. Azok néhányan, akik ott voltak, esemlyével a kezükben álltak körül a koporsót, amelyet aztán a Schullerstrassén keresztül a Szt. Marx temetőhöz vittek. A viharos időjárás egyre hevesebb lett, s így a néhány barát is elhatározta, hogy a kapunál visszafordul, és elmentek az „Ezüstkígyó”-ba.

Deiner, a házmester is ott volt a beszélgetésnél. Később elment Mozart feleségéhez, és megkérdezte, hogy nem akar-e fejfát állítani az elhunytak? Azt felelte: „majdcsak kap fejfát”.

(...)

(A „Wiener Morgenpost” 1856. I. 28-i száma alapján idézi Leitzmann: Mozart egyénisége)

A „Wiener Zeitung” megemlékezése

1791. december

E hónap 4-ről 5-re virradó éjjel elhunyt Wolfgang Mozart, cs. és kir. udvari komponista. Ritka zenei tehetségét már gyermekkorában megismerte egész Európa; kiváló természetes adottságainak szerencsés kibontakozásával és céltudatos felhasználásával a legnagyobb mesterek szintjére emelkedett. Erről tanúskodnak széles körben kedvelt és megsodált alkotásai; rajtuk mérhető le a pótolhatatlan veszteség, amely Mozart halálával a zeneművészetet érte.

(Müller von Asow: Levelek)

SZABÓ LÓRINC

Mozart hallgatása közben

„Csak a derű óráit számolom”, mondja pár szó s egy vasrud a falon, a napórán. Láttam én is a latin szöveget, s lelkem bánata irigyelte a vidám öreget, aki oly bölcs betűket vésetett a buta kőbe... Bár, ki tudja, nem rögtönzés volt-e csak, szellemesen dacos sugallat az a gondolat? Dac és sugallat bennem is akad egykor, de az árny mindig súlyosabb maradt a fénynél... A felhők fölött kellett volna elfogni az örök tándoklést! a nap arany árvizét, tengerét! az édes könnyelműség lepkeszárnycsókú pillantait, s főképp azt, melyben a mámor lakik, az ifjú gyönyört, melynek kései mása most annyi viddal van teli: a szeszént libbenő, a legvadabb, a villámgyors tigris-szjakötőt, a kéksomán tűzet, a zizzenőt, ki kedvesével a kék nyolcasát gyűrűzve libben láng-deleken át s alkonyi csöndön!... Tavak, mocsarak szittyói közt, szikrázó ég alatt ma is szállok én... csak testben öreg... (Nono! – mordul bennem a szörnyeteg igazság) ... Igen, azt a testelen úszást, lebegést kéne, istenem, utólélni, a könnyűt, úgy, amint a gyermekkor csúszta, most, megint: a sellőket a vízben, szörnyetét fátyolködében, csak az örök ég örök hajója lenni, ahogyan ma is víz a képzeletem-ágyam, valahányszor párologtat-emel a kép, mint karmestert a pólcá, mely fuvolat zendít s kürtöt s hegedűt! Oh, igen, a fényt, napot, a derűt, illatok táncát, szélhalk őzikeit, s fent a kékben a habos gözöket, azt kellene most visszahozni, hogy átjárjanak új, forró áramok, nem a grönlandi szörnyek, nem ezek a jegesmedve s rozsmár hudegek, melyektől annyit szenved a szegény, hogy a pokolba vágyik, s annyit én; – kinti rémüktől félve hallgatom Mozartot, s tándoklom a tavaszom vagy akárcsak a múlt nyáron (pedig az is vén volt már ötenötödik!); és felsóhajtok: gyógyíts meg, Zene, te, Mindenséged, édes üteme a fájdalomnak, Varázsfuvola, varázsjáték, te, tündér mámorra hitmek, reménynek: árnycsik a falon a nagy fényben, s a szívben nyugalom, s üvegparázsként égő sugarak az élő lomb tengerzöldje alatt, s bölcsesség, a vidám öregeké, amilyen azé lehetett, azé a napórásé, ki – „Non numero horas nisi serenas!” – drága jó intelmét adja, még most is, tanácsul: „Csak derűs óráit veszek tudomásul!”

BAKA ISTVÁN

Mozart-mambó

1964 karácsonya előtt elkértem a gimnáziumból egy Mambó magnót, – nagy kincs volt, de arra hivatkoztam, hogy barátommal (6 ma színházi rendező Zalában) az április negyedikünnepi műsort mondjuk rá, – ám a célom az volt, hogy Mozart „nagy” g-moll szimfóniáját vegyem fel rá a rádióból (persze, középhullámról – URH nem volt még); így hát a mikrofont a Népszuper hangszórójához tettem, s hogy a ház zajai ne zavarják, letakartam pokróccal a magnót s a rádiót. A felvételi még így is zörejek – bár éteriek – kísérték: orosz hírek, arab műzeim gajdolása; mégis az első GE-MOLL volt, melyet bírtokolhattam, mint egy könyvet, mint egy lednyomosót a nagyszünetből, mint azt az izüdti kézfogást... Elég is ennyi kamaszkorom (tizenhat éves múltam) ártatlan-fületteg titkaiból! Mozart, igen, s leginkább moliban írott művei, azok feleltek meg ekkor ízlésemnek – a Buddha-sülyü bálvány: Beethoven lottydalt körte lett, amint a Mozart-Requiemet és a d-moll zongoraversenyt és, persze, a g-moll szimfóniát megismerhettem – bár a varázs felóra, – elhangzott, s az éter elnyelte újra... Magnóról s lemez-játszóról nem is álmodhattam én (ezért van mostan három is – ha egy elromlik, zene nélkül ne maradjak fél percre sem)... S én: hatvanégy telén, dobkályhás, kis szobámban, fel-s alá-járkálva hallgathattam éjjel és nappal az édes ajkú elmúlás zenéjét, a parókás-parfümös haláltánc-menüet, a dacos don-giovannis „No! no!”-dobbantásokat s a nő-s halálzsigú, de végleg a szemübe hulló ifjúság panaszs-zavát, – mit érthetem belőle akkor, s mit éreznek ma jobban? Szinte semmit... A magnószalag többször elszakadt, rosszul fűztem be vagy csak elnyűvődött a használattól – nem tudom; hiába ragasztgattam, – végül a tiszt klubból (ott színpadoztunk) loptam másikat, míg falazott barátom, – erre mondtuk rá azt a másort: Váczi, Garai és Györe Imre ünnepi, hazug verssorait (mi hittünk mindegyikben), – s nem őriztem meg azt az összeszabdalt – ragasztott, hígító-hullámosított szalagot, amely több volt, mint az első ölelkezés, mi elvált s kilobban, – viszony volt – folyton ismételtető szeretkezések biztonsága, mintha nem is a szűz Paminával, magával az: Éj Kiválósnőjével élttem volna szűz hélig, fülletlő ágyasházban, és azért maradtam élve iszonyú-szép ölelkezéseink után is, mert a Párkák szalagja elszakadt a Mambón.

